

Edward Amter

LODE WILS

Honderd jaar geleden, op 13 december 1898, werd Edward Amter geboren, die zou naam maken als bezieler van het Davidsfonds. Doorheen zijn leven en in zijn vereniging herkennen we de ontwikkeling van de katholieke Vlaamse beweging naar nationalisme en federalisme, een ontwikkeling die niet rechtlijnig, maar in op- en neergaande bewegingen verliep.

Amter was de zoon van een Leuvense postbode en werd na zijn lagere moderne humaniora bediende bij de Boerenbond. Deze stelde hem sinds 1916 als privé-secretaris ter beschikking van de verlamde ondervoorzitter Emiel Vliebergh. Vliebergh was ook voorzitter van het Davidsfonds en trok nu het secretariaat van die vereniging tot zich. Het werd in de praktijk door Amter beheerd in het huis van Vliebergh.

In 1924 werd Amter benoemd tot waarnemend secretaris-penningmeester van het Davidsfonds, in oktober 1927 verliet hij de Boerenbond om voltijds voor het Davidsfonds te gaan werken. Onder voorzitter Arthur Boon (1925-1938) zou de werkelijke leiding grotendeels op zijn schouders rusten, en dat bleef ook zo onder voorzitter Arthur Janssen (1938-1966). Hij bewerkte mee de enorme opbloei en opgang van het Davidsfonds, van 15.000 leden in 1925 tot 74.000 leden in 1932. Die was mogelijk doordat de vereniging, onder de leuze 'buiten en boven de politiek', uitdrukkelijk werd opengesteld voor nationalistes, al was het nationalisme veroordeeld door de bisschoppen. De opbloei resulteerde zowel in een brede flamingantische bewustmaking en radicalisering, als in een grootscheepse cultuur-distributie, met name van boeken en voordrachten. Amter 'ontdekte' de Ronsese onderwijzer Flor Grammens en gaf hem bij het Davidsfonds een forum en de middelen om zijn taalgrenswerking te voeren.

Amter had een enorme werkkraft, die hem toeliet om ook populaire proza- en toneelstukken te schrijven, op te treden als secretaris-penningmeester van een 'Studiefonds voor kinderen van getroffen Vlamingen' (activisten) en een belangrijke rol te spelen in het katholiek-nationalistische leven te Leuven, dat bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1932 met een eigen lijst optrad.

In de jaren dertig maakte Amter zoals het Davidsfonds een evolutie door in nationalistische en in radicaal-rechtse zin. De hevige flamingantische stellingen van het Davidsfonds in 1935 en 1936 – bijvoorbeeld voor de verwerping van de nochtans uitstekende wet op het gebruik der talen in gerechtszaken – hebben mee het klimaat geschapen waarin de verkiezingen van 1936 een door-

braak van het VNV en Rex brachten. Daarna propageerde Amter via het Davidsfonds de 'concentratie' van de katholieke partij met die beide partijen, ook nog nadat die veroordeeld waren door het episcopaat.

Zelf kwam Amter bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1938 in Korbeek-Lo op met een concentratielijst van 'Verenigde Katholieken'. In de kiesstrijd legde die nauwelijks vlaamsgezindheid aan de dag, maar verviel in een virulent anti-socialisme. Amter werd burgemeester, maar nam al in november 1939 ontslag omdat pluralisme en democratie hem niet lagen; die werden toen, na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, door de regering zeer sterk benadrukt. Hij was een van de ultra-neutralistische ondertekenaars van een manifest voor 'Vrede door Neutraliteit', dat gericht was tegen uitingen van sympathie van de democraten voor Frankrijk en Engeland.

Bij het begin van de Duitse bezetting in 1940 was het Amters grote bekommernis dat het Davidsfonds niet opnieuw voor tien jaar zou verlamd worden zoals gedurende en na de Eerste Wereldoorlog, of door de bezetter zou worden verboden. Hij hoopte integendeel in de Nieuwe Orde voor zijn vereniging een monopoliepositie te krijgen, als een culturele mantelorganisatie van het collaborerende VNV, maar mits behoud van zijn godsdienstig karakter. Van die mantelorganisatie kwam niets in huis, omdat de bezetter de SS en de DeVlag verkoos boven het VNV. Flor Grammens, die lid was van het hoofdbestuur van het Davidsfonds, en het dagelijks bestuur (voorzitter A. Janssen en de ondervoorzitters F. Maertens en A. De Rees) konden beletten dat Amter zich vergaloppeerde. Amter werd dan vanaf de lente van 1941 een hardnekkig bestrijder van de culturele initiatieven van zowel de VNV-strekking (de provinciale, interprovinciale en gemeentelijke Cultuurdiensten) als van de DeVlag-strekking (de Cultuurraad). Die initiatieven zijn in Vlaanderen mislukt door het verzet van het Davidsfonds, dat niet alleen veruit de grootste culturele vereniging van het land was, maar het voorbeeld gaf waar de meeste andere zich naar richtten, zodat die ook aansluiting weigerden.

Hoewel in de jaren dertig Vlaamse en Belgische symbolen onverenigbaar waren geweest voor Amter, verheerlijkte hij na de bevrijding de eenheid van Vlaanderen en België. Dat illustreert wat VNV-leider Hendrik Elias onder de oorlog had vastgesteld, dat de bezetter erin geslaagd was van de Vlamingen toch Belgen te maken. In een rechts, leopoldistisch België kon Amter zich nu thuisvoelen. Hij beschuldigde de linkse 'volksfrontregeringen' ervan dat ze door de naoorlogse zuivering van de overheidsdiensten de katholieken wilden treffen.

Toen het Davidsfonds, na de intrede van de CVP in de regering in maart 1947, besloot tot samenwerking met het Vermeylenfonds en het Willemsfonds, gebeurde dat van de kant van Amter niet van harte. In 1951 kantte hij zich ook tegen samenwerking met het ACW van de christelijke arbeiders om de Vlaamse beweging weer op gang te krijgen: in naam van haar ongebondenheid zag hij die be-

weging liefst gebeuren onder de leiding van het Davidsfonds en dus van hemzelf. Vooral na de gedwongen troonsafstand van Leopold III in 1950 ging hij opnieuw de nationalistische toer op. “*Alle flaminganten die consequent doordenken, komen tot federalisme*”, had hij al in juni van dat jaar bekend. Hij bleef binnen het Davidsfonds wel heel voorzichtig en moest door het hoofdbestuurslid Jozef Clottens in die (federalistische) richting worden meegetrokken. Op de algemene vergadering van september 1951 sprak hij nog van een “*volstreckte symbiose tussen België en Vlaanderen*”.

In 1952 werd Amter voorzitter van het Guldensporen-Comité, dat van het half-eeuwfeest gebruik maakte voor een Vlaamse bewustwording. In de jaren zestig trad hij op als voorzitter van het Vlaams Actiecomité voor Brussel en Taalgrens (VABT), dat er eindelijk in slaagde om de Vlaamse beweging na de ramp van de collaboratie weer in het offensief te brengen. De wending van het VABT naar federalisme leidde tot het afhaken van het Willemsfonds en het Vermeylenfonds, en tot een hevige crisis in het Davidsfondsbestuur. Amter haalde het daar op voorzitter Janssen en kon een zekere steun voor het federalisme doen aanvaarden. Na zijn pensionering op vijftenzestigjarige leeftijd werd er aan hem gedacht voor een mandaat als nationalistisch parlementslid, maar zover kwam het niet. Amter overleed in Leuven op 2 juli 1969.

EM. PROF. DR. LODE WILS
GRAAF DE GRUNNELAAN 14, B-3001 HEVERLEE

LITERATUUR:

L. WILS, *Honderd jaar Vlaamse Beweging. Geschiedenis van het Davidsfonds, deel 2: Geschiedenis van het Davidsfonds 1914-1936*, Leuven, 1985.

L. WILS, *Honderd jaar Vlaamse Beweging. Geschiedenis van het Davidsfonds, deel 3: Geschiedenis van het Davidsfonds in en rond Wereldoorlog II*, Leuven, 1989.

Historische ‘werkdocumenten’ door Henk Cuypers in het archief van het Davidsfonds.